

JOANNA KULPIŃSKA

III Kongres Polskich Towarzystw Naukowych na Obczyźnie *Młodzię polska na obczyźnie – zadania edukacyjne*

Kraków, 7–11 września 2011 roku

„Młodzię polska na obczyźnie – zadania edukacyjne” to temat przewodni III Kongresu Polskich Towarzystw Naukowych na Obczyźnie, zorganizowanego w dniach 7–11 września 2011 roku w gmachu Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie przez Stowarzyszenie Wspólnota Polska, Uniwersytet Jagielloński i Polską Akademię Umiejętności. Honorowy patronat nad tym wydarzeniem objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski. Kongres zgromadził wielu znakomitych gości, takich jak: Ks. Kard. Stanisław Dziwisz, minister finansów Jacek Rostowski, prezydent m. Krakowa Jacek Majchrowski, Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego Karol Musioł, czy wojewoda małopolski Stanisław Kracik.

Za cel obrad postawiono kwestie ukazania aktualnego stanu polskiego i polonijnego szkolnictwa poza granicami kraju, jak i perspektyw jego rozwoju. Wnioski sformułowane na podstawie dyskusji nad poszczególnymi zagadnieniami, poruszonymi podczas pięciu zróżnicowanych tematycznie sesji, zawarte zostały w formie postulatów w deklaracji końcowej III Kongresu, określonej jako „Deklaracja Krakowska”.

Obrady otworzył Prezes Polskiej Akademii Umiejętności Andrzej Białas, uroczystie witając licznie zgromadzonych gości. Następnie głos zabrał Jacek Rostowski. Podkreślił on ważność budowania i podtrzymywania więzi pomiędzy Polską a Polakami na emigracji, jak również istotę utrzymania w polskości dzieci naszych rodaków na obczyźnie. Podczas sesji wstępnej przemówili także Longin Komołowski (prezes Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”), Tadeusz Pilat (prezydent Europejskiej Unii Wspólnot Polonijnych), Mirosław Sielatycki (podsekretarz stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej) oraz Witold Jurek (podsekretarz stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego). Każdy z nich podkreślił ogromną potrzebę prowadzenia i rozwijania polskiej edukacji na obczyźnie.

Pierwszą sesję otworzyła Dorota Praszałowicz (Uniwersytet Jagielloński), przedstawiając główne tezy raportu *Stan i perspektywy nauczania przedmiotów ojczyństw na obczyźnie (próba diagnozy)*. Na wstępie referentka podkreśliła fragmentaryczność wiedzy o polskich szkołach za granicą i konieczność jej pogłębienia poprzez prowadzenie dalszych badań, obejmujących między innymi rodziców i ich stosunek do kształcenia dzieci w polskich szkołach na obczyźnie, czy też sposoby pogodzenia nauczania przedmiotów ojczyństw i języka polskiego jako obcego. W wystąpieniu tym zwrócono uwagę, iż niezbędna jest również reforma polskiej oświaty w kraju, wiążąca się z procesem przebudowy w polskim społeczeństwie, które musi się otworzyć na cudzoziemców i na dzieci reemigrantów.

Kolejny referat w tej sesji zaprezentowała Iwona Pugacewicz (Uniwersytet Warszawski), opisując w nim *Edukację kulturową i zmiany tożsamościowe polskich dzieci i młodzieży w szkole narodowej we Francji / Europie Zachodniej*. Autorka podkreśliła rolę, jaką pełni instytucjonalna edukacja narodowa w krajach imigracji na rzecz kształtowania stabilizacji tożsamościowej wśród młodzieży na obczyźnie.

Dalsza część sesji poświęcona została polskim organizacjom, zajmującym się rozwojem i krzewieniem polskiej oświaty i kultury na obczyźnie. Główne misje i zadania ORPEG-u przedstawiła Magdalena Bogusławska (Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą). Arkady Rzegocki natomiast omówił działalność Polskiego Uniwersytetu Na Obczyźnie.

Druga sesja obrad rozpoczęła się od przedstawienia przez Annę Seretny i Ewę Lipińską (obie z Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie Uniwersytetu Jagiellońskiego) głównych tez raportu *Doświadczenia nauczania w skupiskach polskich na obczyźnie*. Referentki wskazały na pewne ograniczenia w funkcjonowaniu polskiej edukacji za granicą. Wymieniły tu między innymi zbyt małą liczbę godzin nauczania w języku ojczyństym, traktowanie uczęszczania do szkoły etnicznej jako dodatkowego obowiązku, proces zniekształcania polszczyzny w domu, wspomaganie przez otoczenie rozwoju języka kraju przyjmującego, jak również braki w kwalifikacjach zawodowych nauczycieli.

Debata wieczorna stanowiła zakończenie pierwszego dnia obrad. Złożyły się na nią trzy równoległe zorganizowane panele: 1) dyskusja na temat nadesłanych referatów szczegółowych, 2) debata na temat deklaracji końcowej III Kongresu oraz 3) prezentacja założeń podstawy programowej do nauczania w szkołach polskich na obczyźnie przedstawiona przez Grażynę Czetwertyń-

ską. Wynikiem niezwykle intensywnej dyskusji prowadzonej w tej sesji stał się projekt deklaracji końcowej III Kongresu, zwany „Deklaracją Krakowską”. Podstawowym postulatem tego dokumentu jest skierowanie pomocy przez władze III RP zarówno do istniejących, jak i powstających placówek polskiej i polonijnej oświaty, w celu podtrzymania i rozwoju znajomości języka i kultury polskiej, „będących tworzywem w procesie konstruowania wielokulturowej tożsamości, otwartej zarówno na kraj pochodzenia, jak i na kraj osiedlenia.”

Drugiego dnia, podczas którego przemawiał m.in. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski, główny tok obrad poświęcony został tematyce nauczania przedmiotów ojczystych wśród emigrantów i imigrantów na Zachodzie oraz Polaków na Wschodzie. Podstawowe tezy raportu, dotyczącego doświadczeń polskiego szkolnictwa w krajach zachodnich przedstawiła Magdalena Ślusarczyk (Uniwersytet Jagielloński) i Jolanta Tatara (Polska Szkoła im. Jana Pawła II w Lemont, USA). Autorki przeanalizowały czynniki determinujące nauczanie przedmiotów ojczystych na obczyźnie, wskazując następnie na dwie główne ścieżki działania na rzecz rozwoju szkolnictwa polonijnego: polityczne (dbałość o przestrzeganie umów międzynarodowych) i praca u podstaw, zakładająca przygotowywanie programów nauczania, pomocy dydaktycznych, nauczycieli (zarówno poprzez studia na polskich uczelniach, jak też tworząc kursy dla nauczycieli polonijnych poza granicami Polski) oraz nadzór nad już realizowanymi projektami.

Sesja czwarta dotyczyła sytuacji polskiego szkolnictwa na Wschodzie. O problemach, z jakimi na co dzień zmagają się polskie placówki edukacyjne na Białorusi opowiadała w swym wystąpieniu Anżelika Orechwo (Prezes Związku Polaków na Białorusi, Grodno). Następnie Edyta Klimaszewska (Bezdańska Szkoła Średnia im. Juliusza Słowackiego, Wilno) przedstawiła sytuację polskiego szkolnictwa na Litwie, borykającego się obecnie ze znacznymi utrudnieniami ze strony tamtejszego rządu.

Ostatnia sesja drugiego dnia obrad dotyczyła perspektyw teoretycznych w stosunku do przekazywania młodym pokoleniom kultury ojczystej w warunkach emigracji, w odniesieniu do takich zagadnień jak transnarodowość, integracja czy dwukulturowość. Referaty w niej przedstawili Halina Grzymała-Moszczyńska (Uniwersytet Jagielloński) oraz Roman Laskowski (Instytut Języka Polskiego PAN).

Trzeci dzień obrad stanowił podsumowanie kongresu, podczas którego przedstawiono rekomendacje dotyczące doskonalenia polskiego szkolnictwa na obczyźnie. Przewodnicząca Komitetu Naukowego III Kongresu Dorota

Praszałowicz, podsumowując obrady, zwróciła szczególną uwagę na oczekiwania względem postawy polityków, potrzebę przeglądu stanu wiedzy na temat polskiego szkolnictwa poza granicami kraju oraz podjęcie niezbędnych inicjatyw, takich jak chociażby tych zawartych w „Deklaracji Krakowskiej”.

III Kongres Polskich Towarzystw Naukowych na Obczyźnie spotkał się ze znacznym zainteresowaniem ze strony licznie przybyłych gości. Niewątpliwym sukcesem tego wydarzenia było zwrócenie uwagi na często niedostrzegane czy też bagatelizowane problemy i potrzeby polskiego szkolnictwa poza granicami kraju. Szeroka tematyka obrad pozwoliła na ukazanie bardzo złożonej problematyki polskiej i polonijnej oświaty w wielu państwach z różnych stron świata. Postulaty zawarte w dokumencie końcowym III Kongresu – „Deklaracji Krakowskiej” nadają kierunek działaniom, jak również sygnalizują, jak wiele należy zrobić, by wspomóc i podnieść jakość kształcenia naszych rodaków na obczyźnie.